

การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนต่อการขับเคลื่อนการเรียนรู้โดยใช้มัสยิดเป็นฐาน ในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี

รับบทความ : 29 ตุลาคม 2564 ■ แก้ไขบทความ : 22 พฤศจิกายน 2564 ■ ตอบรับบทความ : 5 ธันวาคม 2564

*อีเมลผู้เขียนหลัก : Ismail.r@ftu.ac.th

อิสมาอีล ราโอบ¹

ยุทธพงศ์ คล่องแคล่ว²

มุสลิม ดีเยาะ³

บทคัดย่อ

จุดประสงค์ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำแผนเชิงนโยบายการขับเคลื่อนการเรียนรู้โดยใช้มัสยิดเป็นฐานในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี และเพื่อประเมินศักยภาพการจัดทำแผนพัฒนามัสยิด

วิธีการศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 50 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสนทนากลุ่ม Focus Group, SWOT และ SOAR Analysis

ผลการศึกษา จากการทดสอบความรู้ก่อนอบรมนวัตกรรมชุมชนโดยรวมได้คะแนนเฉลี่ย 4.55 คะแนน เนื่องจากคำถามที่วัดความรู้เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจัดทำแผน นวัตกรรมชุมชนไม่เคยรับรู้มาก่อนเกี่ยวกับ SOAR Analysis แต่สำหรับการกำหนดวิสัยทัศน์แต่ละชุมชนสามารถกำหนดได้ อีกทั้งจากการทดสอบความรู้หลังอบรม นวัตกรรมชุมชนโดยรวมได้คะแนนเฉลี่ย 8.33 คะแนน อาจเป็นเพราะว่านักวิจัยได้เรียนรู้เชิงปฏิบัติที่สามารถสร้างแผนได้จริง โดยมีการร่วมวิพากษ์วิจารณ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้มีทักษะการจัดทำแผนและมีคะแนนค่าเฉลี่ยหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม ทำให้มัสยิดมีแผนพัฒนาตนเองซึ่งประกอบไปด้วย 1) ข้อมูลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3) วิสัยทัศน์ 4) พันธกิจ 5) ประเด็นกลยุทธ์ 6) เป้าประสงค์ และ 7) โครงการที่สามารถนำไปขับเคลื่อนร่วมกันระหว่างชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การนำผลวิจัยไปใช้ เป็นประโยชน์ในการพัฒนามัสยิดสามารถนำไปปรับใช้กับคณะกรรมการมัสยิดให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และวิสัยทัศน์ โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ ในการพัฒนาแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อให้เกิดการพัฒนาและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการมัสยิด

คำสำคัญ: แผนพัฒนาชุมชน, มัสยิดเป็นฐาน, สังคมพหุวัฒนธรรม

¹ Ph.D. (Statistics & Research Methodology) สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

² (วิทยาการทางการศึกษาและนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้) ผู้ช่วยนักวิจัย สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี อีเมล: yubutthaphong@gmail.com

³ (วิทยาการทางการศึกษาและนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้) ผู้ช่วยนักวิจัย สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี อีเมล: muslim_nd@hotmail.com

Community Action Plan toward Driving a Learning Using Masjid Based Multicultural Society of Pattani Province

Received: October 29, 2021; ■ Revised: November 22, 2021; ■ Accepted: December 5, 2021

*Author Email: Ismail.r@ftu.ac.th

Ismail Raob ¹

Yuthaphong Khlongkhlaew ²

Muslim Diyo ³

Abstract

Objective This research aimed to conduct a policy plan to drive a learning platform using Masjid as base in multicultural society in Pattani Province, and to assess the competency of making a mosque development plan.

Methodology Action Research was used in research design, and the sample included 50 stakeholders. Moreover, Focus Group, SWOT analysis, and SOAR analysis were used as research tools for data collection.

Research Findings The findings found that the pre-training knowledge test, the community innovator received an average score of 4.55 because the questions measuring knowledge were based on the tools used in planning community innovators because of they were never aware of SOAR Analysis. Nevertheless, for setting a vision, each community can be defined also the findings the knowledge test after training the overall community innovators scored an average of 8.33, possibly because the innovators learned in action that they could actually create a plan with their critiques. The exchange of knowledge between the Masjids. The resulted in planning skills and higher post-training average scores than before. Thus, the Masjids have a self-development plan which consists of 1) Environmental Analysis Data 2) Stakeholder Analysis 3) Vision 4) Mission 5) Strategic Issues 6) Goals and 7) Projects. that can be driven together with the community and the local government.

Applications It is useful to develop a Masjid that can be adapted to the Masjid committee in accordance with the local context, and vision by using various processes to develop a strategic plan for the development and efficiency of mosque management.

Keyword: *Community Action Plan, Masjid Based, Multi-cultural Society*

¹ Ph.D. (Statistics & Research Methodology) Research and Development Office, Fatoni University

² M.Ed. (Educational Sciences and Innovation for Learning Management) Research and Development, Fatoni University. Email: yubyutthaphong@gmail.com

³ M.Ed. (Educational Sciences and Innovation for Learning Management) Research and Development, Fatoni University Email: muslim_nd@hotmail.com

บทนำ

ในศาสนาอิสลาม สถาบันศาสนาได้แก่ “มัสยิด” ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางสำหรับมุสลิมในท้องถิ่นต่าง ๆ ในสมัยนบีมุฮัมมัดคืออัลลอฮ์อยู่อย่างใกล้ชิด มัสยิดเป็นที่ปฏิบัติศาสนา การประชุมการศึกษา การบริหารประเทศ การแต่งงาน การตัดสินคดีความครบทุกด้าน สถาบันมัสยิด จึงเป็นสถาบันบริหารทั้งด้านอาณาจักรและศาสนจักรพร้อมกันไป ซึ่งมัสยิดเป็นองค์กรที่สำคัญยิ่งในอิสลาม เป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์และพัฒนามุสลิมให้เป็นมูอมีนที่สมบูรณ์ ดังอัลกุรอานที่อัลลอฮ์ได้ตรัสว่า:

﴿... لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ ...﴾

[التوبة: 108]

“แน่นอนมัสยิดที่ถูกก่อสร้างขึ้นบนความยำเกรงตั้งแต่วันแรกนั้น สมควรอย่างยิ่งที่เจ้า (มุฮัมมัด) จะเข้าไปยืนละหมาด therein”

(อัตเตาบะฮ์ 108)

มัสยิดในยุคปัจจุบันคงจะมีใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องเป็นสถานที่เอนกประสงค์ที่กิจกรรมทุกอย่างมีเป้าหมายเพื่ออัลลอฮ์ เพื่อความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ และเพื่อเชิดชูศาสนาของอัลลอฮ์ บทบาทของมัสยิดที่พึงประสงค์เป็นหน้าที่ และความรับผิดชอบของคณะกรรมการมัสยิด ที่จะต้องช่วยกันขับเคลื่อนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ และพระประสงค์อันยิ่งใหญ่แห่งเอกองค์อัลลอฮ์ ซึ่งพระองค์ได้ทรงประทานทางนำและความสำเร็จแก่ผู้บริหารมัสยิดและแก่พี่น้องมุสลิมทุกคน (อับดุลเลาะห์ หนุ่มสุข, 2557)

ดังนั้นการก่อสร้างมัสยิดบนรากฐานอื่นจากการดีกาว จึงถือว่ามีผลเสียและเหตุผล มุสลิมทุกคน

จึงให้ความสำคัญต่อมัสยิดเป็นอย่างมาก (Ramadhan & Mufti, 2021) ซึ่งมัสยิดนอกเหนือจากเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจแล้ว ยังมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ หนึ่งในนั้น คือ สวัสดิการชุมชน มัสยิดในปัจจุบันมีบทบาทในด้านสวัสดิการชุมชน เช่น การกุศล เพื่อสงเคราะห์ผู้ยากไร้ การจัดการกองทุนชะกาตเพื่อสวัสดิการชุมชน (Putri & Aswar, 2020)

เพื่อให้มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุนและช่วยเหลือชุมชนสังคม มัสยิดควรมีแผนยุทธศาสตร์ในการกำกับทิศทางการทำงาน ซึ่งบางมัสยิดยังไม่มีแผนพัฒนาที่เด่นชัด และไม่ได้ออกแบบวิเคราะห์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม (Wahab, 2021) ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างสรรค์แผนยุทธศาสตร์เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้มัสยิดสามารถนำไปใช้ได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อจัดทำแผนเชิงนโยบายการขับเคลื่อนแพลตฟอร์มการเรียนรู้โดยใช้มัสยิดเป็นฐานในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี
- 2) เพื่อประเมินศักยภาพการจัดทำแผนพัฒนามัสยิด

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม Participatory Action Research Roskam (2018) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบหนึ่งของการวิจัยที่ไม่ได้แตกต่างไปจากการวิจัยอื่น ๆ ในเชิงเทคนิคแต่แตกต่างในด้านวิธีการ ซึ่งวิธีการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการคือการทำงานที่เป็นการสะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเองที่เป็นวงจรแบบขดลวด (Spiral of Self-Reflecting) โดยเริ่มต้นที่ขั้นตอนการวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observing) และการสะท้อนกลับ (Reflecting) เป็นการวิจัยที่จำเป็นต้องอาศัยผู้มีส่วนร่วม

ในกระบวนการสะท้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติการ
เพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

กลุ่มตัวอย่างศึกษา ที่ใช้เป็น Stakeholders
ดังนี้

1) กลุ่มชุมชน คือ นวัตกรรมชุมชน คือมาจาก
กรรมการมัสยิด 20 คน

2) กลุ่มภาครัฐ ดังนี้

2.1) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 10 คน

2.2) ข้าราชการในพื้นที่ 10 คน

3) กลุ่มภาคเอกชน คือ หน่วยงานที่ร่วม
ขับเคลื่อนชุมชน 10 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้
เทคนิคการติดกระดาษ (Card Technique) ประกอบ
การเก็บข้อมูลด้วยเทคนิค SWOT

2) SWOT Analysis ประกอบด้วย

-จุดแข็ง

-จุดอ่อน

-โอกาส

-อุปสรรค

3) การทำแผนชุมชน SOAR Analysis
ประกอบด้วย

-Strength

-Opportunity

-Aspiration

-Result

4) แบบทดสอบวัดความรู้การจัดทำแผน
พัฒนาชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ในการวิเคราะห์ข้อมูลประเมินสภาพ
แวดล้อม ผู้วิจัยดำเนินการการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้
เทคนิค SWOT Analysis โดยจัดกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่ม
และให้สมาชิกแต่ละกลุ่มแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่
เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น โดยให้สมาชิกแต่ละกลุ่ม
เขียนความคิดเห็นลงในกระดาษที่ทางผู้วิจัยได้เตรียมไว้
หลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่มเลือกข้อคิดเห็นที่สำคัญและ
สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด แล้วนำมาติดใน
กระดาษชาร์ต หลังจากนั้นให้สมาชิกทุกคนร่วมกัน
วิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ (Grouping) เพื่อเลือกข้อคิดเห็น
แต่ละประเด็นมาสรุปเป็นประเด็นรวบยอด หลังจากการ
วิเคราะห์สภาพปัญหาโดยการวิเคราะห์ให้เห็นถึงจุดแข็ง
จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

2) ข้อมูลการทำแผนชุมชน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธี
วิเคราะห์คือ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic
Induction) ทำได้โดยการตีความและสร้างข้อสรุปจาก
ข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้ในสนามวิจัย เมื่อผู้วิจัยได้
ข้อมูลมาก็นำมาวิเคราะห์ มองหาความหมาย ความ
คล้ายคลึง ความแตกต่าง อาจจะเป็นรูปแบบซึ่งเป็นข้อ
สมมติฐานชั่วคราวย่อย ๆ หลายสมมติฐาน ซึ่งวิธีการ
หลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการวิเคราะห์
ข้อมูลเชิงคุณภาพของสูกางค์ จันทวานิช (2548) และ
จากนั้นจะเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานจน
สามารถหาหลักฐานยืนยันได้ชัดเจนจากข้อสรุปย่อย ๆ
ไปสู่สรุปใหญ่ไปเรื่อย ๆ โดยจำแนกข้อมูลตามความ
เหมาะสมของข้อมูล

3) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความรู้ก่อนและ
หลังการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนสำหรับมัสยิดโดยใช้สถิติ
Dependent t-test

ผลการวิจัย

ในการบวนการจัดทำแผนพัฒนามัสยิด

1. จัดทำแผนเชิงนโยบายการขับเคลื่อนการเรียนรู้โดยใช้มัสยิดเป็นฐานในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี

ประกอบด้วยการวิเคราะห์ SWOT Analysis การวิเคราะห์ SOAR Analysis และแผนพัฒนามัสยิดแห่งหนึ่ง ปี 2564-2568 ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ SWOT Analysis สำหรับมัสยิด

Strengths จุดแข็ง	Opportunities โอกาส
S₁ มีการจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ S₂ มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ S₃ มีกองทุนบัยตุลมาล	O₁ แพลตฟอร์มออนไลน์ O₂ ได้รับการสนับสนุนจากสังคม O₃ เครือข่ายความร่วมมือมีความเข้มแข็ง
Weaknesses จุดอ่อน	Threats อุปสรรค
W₁ การบริหารจัดการมัสยิด W₂ ระบบการเงินและบัญชีมัสยิด	T₁ เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ T₂ ความเสี่ยงต่อการลงทุนในสถานการณ์โควิด

มัสยิดมีจุดแข็ง คือ มีฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยี และมีกองทุนบัยตุลมาลที่สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมมัสยิดไปสู่ชุมชนและสังคมได้อย่างทั่วถึง แต่ก็ประสบกับปัญหาการบริหารจัดการภายในเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ โครงสร้าง และระบบการบริหารบัญชี ทั้งนี้ก็ยังมีโอกาสที่จะพัฒนามัสยิด คือ การใช้

แพลตฟอร์มออนไลน์ในการบริหารจัดการ อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากนักธุรกิจ ชุมชน สังคม และเครือข่ายที่ร่วมบริจาคให้มัสยิดสามารถสร้างศรัทธา กิจกรรมมัสยิดให้มีความเข้มแข็ง แต่ก็มีอุปสรรคเนื่องจากมัสยิดประสบกับปัญหาความไม่สงบในพื้นที่รวมทั้งท่ามกลางสถานการณ์โควิดทำให้การขับเคลื่อนในการพัฒนาสังคมค่อนข้างล่าช้า

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ SOAR Analysis สำหรับมัสยิด

สิ่งที่ต้องค้นหาในเชิงกลยุทธ์ Strategic Inquiry	จุดแข็ง Strengths	โอกาส Opportunities
	S₁ มีการจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ S₂ มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ S₃ มีกองทุนบัยตุลมาล	O₁ แพลตฟอร์มออนไลน์ O₂ ได้รับการสนับสนุนจากสังคม O₃ เครือข่ายความร่วมมือมีความเข้มแข็ง O₄ สร้างกลุ่มเยาวชน เพื่อรองรับการดำเนินงานของบัยตุลมาลในอนาคต
เจตนาหรือสิ่งที่ต้องการเห็นเพื่อมัสยิด Appreciative Intent	สิ่งที่เราต้องการจะเป็น/แรงบันดาลใจ Aspirations	ผลลัพธ์ Results
	A₁ สร้างสังคมสันติสุข A₂ ยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชน	R₁ ระบบการเงินที่ฮาลาล R₂ ชุมชนอยู่ด้วยกันอย่างสามัคคี R₃ เผยแพร่องค์ความรู้อิสลาม

จากการวิเคราะห์ SOAR Analysis เพื่อประกอบในการจัดทำแผนพัฒนามัสยิดสำหรับจุดแข็งและโอกาสผลการศึกษาสอดคล้องกับการวิเคราะห์ SWOT Analysis แต่สำหรับมัสยิดได้รับแรงบันดาลใจโดยมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสังคมให้เกิดความสันติสุขสามารถอยู่ร่วมกันระหว่างแต่เพศ ศาสนา และหลากหลายทางสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้งยังมีความตั้งใจที่จะยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชนให้มีรายได้สุทธิที่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครัวเรือน โดยมีเป้าหมายที่จะให้เกิดผลผลิต คือ ระบบการเงินที่ฮาลาล ชุมชนอยู่ด้วยกันอย่างสามัคคี และเผยแพร่องค์ความรู้อิสลาม

จากข้อมูลการวิเคราะห์ SWOT Analysis และ SOAR Analysis สามารถนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนามัสยิดระหว่างปี 2564-2568 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ คือ “เป็นศูนย์กลางการช่วยเหลือสังคมด้วยระบบกองทุนบัยตุลมาล” อีกทั้งได้กำหนด 2 พันธกิจหลัก คือ พัฒนาระบบกองทุนบัยตุลมาล และสนับสนุนการช่วยเหลือสังคมเต็มรูปแบบ รวมทั้งประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 เป้าประสงค์ 2 แผนงาน และ 9 โครงการ ดังในรายละเอียดข้างล่าง

แผนพัฒนามัสยิดปี 2564-2568

วิสัยทัศน์ “เป็นศูนย์กลางการช่วยเหลือสังคมด้วยระบบกองทุนบัยตุลมาล”

พัฒนาระบบกองทุนบัยตุลมาล

สนับสนุนการช่วยเหลือสังคมเต็มรูปแบบ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบกองทุนบัยตุลมาลเพื่อช่วยเหลือสังคม เป้าประสงค์ 1 ❖ ได้ระบบการบริหารจัดการกองทุนบัยตุลมาล ❖ ได้ระบบการจัดทำบัญชี ❖ ได้ระบบการเรียนรู้ประจำมัสยิด แผนงานที่ 1 สร้างการเรียนรู้และระบบกองทุนบัยตุลมาล *โครงการการพัฒนากระบวนการจัดการกองทุนบัยตุลมาล *โครงการอบรมการจัดทำบัญชี *โครงการขานลาเกะห์อัลกุรอาน *โครงการมัจลิสอัลมัย *โครงการสร้างเยาวชนจิตอาสา	ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสนับสนุนช่วยเหลือสังคมผู้ด้อยโอกาสและผู้มีสิทธิรับชากาต เป้าประสงค์ 2 ❖ ได้ระบบการดูแลและช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ❖ เพิ่มจำนวนต่างศาสนิกที่เข้ามาเรียนรู้และรับสิทธิ์การช่วยเหลือ แผนงานที่ 2 พัฒนาระบบการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสโดยใช้มัสยิดเป็นฐาน *โครงการสวัสดิการชุมชน *โครงการกองทุนชากาต *โครงการจัดงานมทรรมอัลกุรอานและชุมชนในรูปแบบออนไลน์ *โครงการสร้างสำนักงานบริหารจัดการมัสยิด
--	---

2. การวัดศักยภาพการจัดทำแผนพัฒนามัสยิด

ในการจัดทำแผนพัฒนามัสยิดได้มีการอบรมให้ความรู้กับกรรมการมัสยิดและผู้เข้าร่วมออกแบบแผนพัฒนามัสยิดจำนวน 50 คน โดยได้พัฒนา การวิเคราะห์ SWOT Analysis การวิเคราะห์ SOAR Analysis และแผนพัฒนามัสยิด ปี 2564-2568 ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบทดสอบความถี่การจัดทำแผนพัฒนามัสยิดก่อนและหลังการอบรม

การทดสอบ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่า t	ค่า Sig.
หลังอบรม	8.30	.98	13.877	.000***
ก่อนอบรม	4.55	1.05		

***นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

การอบรมจัดทำแผนเชิงนโยบายการขับเคลื่อนการเรียนรู้โดยใช้มัสยิดเป็นฐานในสังคมพุทธวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี สำหรับมัสยิด มีความรู้หลังอบรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.30 คะแนน ก่อนอบรม 4.55 คะแนน โดยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อมีการให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือในการบริหารจัดการประกอบการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนทำให้คณะกรรมการมัสยิดมีทักษะเพิ่มขึ้น และสามารถนำกระบวนการดังกล่าวไปออกแบบแผนเพิ่มเติม โดยได้มีส่วนร่วมระหว่างคณะกรรมการมัสยิดในแต่ละมัสยิด

สรุปผลการวิจัย

การจัดทำแผนพัฒนามัสยิดทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน เนื่องจากชุมชนไม่เคยมีบรรยากาศเชิงวิชาการที่มาร่วมวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนตนเอง (Abbas, 2019, Abdel-Fattah, 2020) เมื่อได้มาร่วมกิจกรรมทุกคนมีความสุข และพร้อมเปลี่ยนแปลงที่จะเรียนรู้ศาสตร์ใหม่ ๆ ที่ไม่เคยปฏิบัติมาก่อน อีกทั้งได้เรียนรู้จุดเด่นของชุมชนอื่น ๆ ที่มาร่วมในกิจกรรม เกิดอัตลักษณ์ชุมชน (Thongsri, Shen & Bao, 2019) นักวิจัยได้ใช้ทักษะการทำงานเชิงพื้นที่ โดยต้องเข้าใจถึงธรรมชาติของชุมชน อัตลักษณ์ทางภาษา วิถีชีวิต และแนวคิดของกลุ่มชุมชน ซึ่งแต่ละกลุ่มชุมชนมีความแตกต่างกัน (Swangjang &

Kornpiphat, 2021) อีกทั้งได้ใช้สหวิทยาการ การทำวิจัยครั้งนี้ได้อาศัยความร่วมมือกับเพื่อนนักวิจัยที่มาจากหลากหลายสาขา (Bawak & Preudhikulpradab, 2021, Bismark, 2018) เพื่อมาร่วมพัฒนาชุมชน เช่น อิสลามศึกษา หลักสูตร รัฐประศาสนศาสตร์ การวัดผล ประเมินผล วิทยาการศึกษา เป็นต้น รวมทั้งเครือข่ายการทำงาน เมื่อได้เข้าไปสัมผัสในพื้นที่ทำให้พบว่ามัสยิดมีเครือข่ายที่สนับสนุนอยู่หลากหลายกลุ่ม เช่น อบต. กำลังหากลุ่มเครือข่ายที่จะมาช่วยสนับสนุนและทำงานเชิงพัฒนาร่วมกันในพื้นที่ อีกทั้งกลุ่มเอกชนที่มีศักยภาพพร้อมสนับสนุนให้กับชุมชน (Chantaneer, 2021; Kaewprasith, 2019) เพียงแค่ยังขาดกลไกเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับเครือข่ายต่าง ๆ เครื่องมือในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ได้เรียนรู้เครื่องมือทางการตลาดเพื่อนำมาใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน (Pinyosinwat and Preudhikulpradab, 2018) ซึ่งชุมชนถือว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ เพราะเดิมที่ชุมชนไม่เคยทำแผนระยะยาว ทำให้เกิดการตื่นตัวและมีความสนใจในการเรียนรู้ และการวิเคราะห์ SOAR สามารถทำให้ชุมชนมองเห็นภาพรวมของแผนพัฒนา และเข้าถึงโอกาสที่จะพัฒนาชุมชน อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่ใช้งานง่าย เหมาะกับชุมชนที่ไม่มีพื้นฐานในการทำแผนพัฒนามาก่อน มัสยิดมีจุดแข็งด้านการจัดการกองทุนบุญตุลมาลที่เป็นระบบ และได้รับแรงบันดาลใจจากการวิเคราะห์ SOAR Analysis คือ การสร้างสังคม

สันติสุข และการยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งไปสู่การออกแบบแผนยุทธศาสตร์ภายใต้วิสัยทัศน์ “เป็นศูนย์กลางการช่วยเหลือสังคมด้วยระบบกองทุน บัณฑิตมูลา” โดยมีพันธกิจสนับสนุนการช่วยเหลือสังคม เต็มรูปแบบ และพัฒนาระบบกองทุนบัณฑิตมูลา ซึ่งทั้งสองพันธกิจเป็นสวัสดิการช่วยชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีผลกระทบทางด้านสังคมให้ชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบในการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีและเกิดความสันติสุขในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- 1) ควรเริ่มจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง (Start with the Community)
- 2) ควรหาวิธีการทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม และเกิดการความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Encourage Local Ownership)
- 3) ควรส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการด้วยตนเอง (Provide Training Supports)
- 4) ควรส่งเสริม แนะนำการหาแหล่งทุนต่อยอดในการดำเนินโครงการจาก พื้นที่ เช่น

การบริจาคการรื้อรื้อการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Measure the Success)

- 5) ควรให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในมิติพื้นที่ ทั้งในเรื่องของการกำหนดแผนพัฒนาชุมชน และการสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของผู้นำศาสนาให้สามารถขับเคลื่อนโครงการในระดับชุมชนได้
- 6) ชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกันจัดทำแผนเพื่อเสนอให้บรรจุในแผนในงบประมาณต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จต่อการพัฒนาชุมชนโดยใช้มัสยิดเป็นฐาน เพื่อสะท้อนผลการศึกษาวิจัยในการจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ที่เหมาะสม คุ่มค่าต่อชุมชนอย่างยั่งยืน
- 2) ควรศึกษาการพัฒนาขีดความสามารถการใช้ดิจิทัล การเขียนข้อเสนอโครงการ และทักษะการเผยแพร่ศาสนาของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
- 3) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมการจัดทำแผนชุมชนเชื่อมโยงกับแผนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด

เอกสารอ้างอิง

- Abdel-Fattah, R. (2020). Countering violent extremism, governmentality and Australian Muslim youth as ‘becoming terrorist’. *Journal of Sociology*, 56(3), 372-387.
- Abbas, M. S. (2019). Producing ‘internal suspect bodies’: divisive effects of UK counter-terrorism measures on Muslim communities in Leeds and Bradford. *The British journal of sociology*, 70(1), 261-282.
- Bawk, N., & Preudhikulpradab, S. (2021). A roadmap for future development of leadership competencies of ABC non-profit organization, Thailand and Myanmar. *ABAC ODI JOURNAL Vision. Action. Outcome*, 8(2), 81-97.
- Bismark, O., Kofi, O. A., Frank, A. G., & Eric, H. (2018). Utilizing Mckinsey 7s model, SWOT analysis, PESTLE and Balance Scorecard to foster efficient implementation of organizational strategy. Evidence

- from the community hospital group-Ghana Limited. *International Journal of Research in Business, Economics and Management*, 2(3), 94-113.
- Chantanee, M. (2021). New Product Development from Radish of Ban Phayom Community, Wang Noi district, Phra Nakhon Si Ayutthaya province, Thailand. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(8), 3125-3134.
- Hiransomboon, G. (2015). *Industrial Administration*. Bangkok: Text and Journal.
- Jandang, K. (2016). *Operations Management*. Witty Group.
- Kaewprasith, S. (2019). Improving Individual, Team and Organizational Learning Through Organization Development Interventions (ODI): A Case Study of a Private K12 School, Thailand. *ABAC ODI Journal Vision. Action. Outcome*, 6(1), 1.
- Numsuk, A. (2014). *Masjid and community development*. Retrieved from <https://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=4&id=377>
- Pinyosinwat, P., & Preudhikulpradab, S. V. (2018). An initial analysis of leadership competencies for organization development intervention: a case study of educational QA agency. *ABAC ODI Journal Vision. Action. Outcome*, 5(2), 1.
- Putri, S. U., & Aswar, A. (2020). Implementasi Pendidikan Masyarakat Berbasis Masjid untuk Muslimah di Desa Mattoanging Kabupaten Maros. *WAHATUL MUJTAMA': Jurnal Pengabdian Masyarakat*, 1(2), 129-141.
- Ramadhan, R. R., & Mufti, A. (2021, January). Sistem Informasi Manajemen Menggunakan Metode Man And Money Pada Masjid Berbasis Java. In *Semnas Ristek (Seminar Nasional Riset dan Inovasi Teknologi)* (Vol. 5, No. 1).
- Roskam, E. (2018). Using participatory action research methodology to improve worker health. In *Unhealthy Work* (pp. 211-228). Routledge.
- Swangjang, K., & Kornpiphat, P. (2021). Does ecotourism in a Mangrove area at Klong Kone, Thailand, conform to sustainable tourism? A case study using SWOT and DPSIR. *Environment, Development and Sustainability*, 1-26.
- Thongsri, N., Shen, L., & Bao, Y. (2019). Investigating factors affecting learner's perception toward online learning: evidence from ClassStart application in Thailand. *Behaviour & Information Technology*, 38(12), 1243-1258.
- Wahab, F. (2021). Effectiveness and consequences of counterterrorism strategies in Pakistan: A critical appraisal of National Action Plan.